KIRJALLINEN LAUSUNTO
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Eduskunta
StV@eduskunta.fi

Itä-Suomen yliopiston apteekki kiittää Sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto liittyen hallituksen esitykseen HE 129/2024 vp (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain ja lääkelain muuttamisesta). Kirjallisen lausunnon toimittamisesta valiokunnalle on sovittu puhelimitse 30. lokakuuta 2024 valiokuntaneuvos Päivi Salon kanssa. Tähän lausuntoon haluamme nostaa keskeiset ja ongelmallisimmat kohdat, jotka liittyvät hallituksen esityksen kohteena olevaan apteekkitalouteen, jota hallituksen esitys heikentää merkittävästi.

Suomen apteekeilla on lakisääteinen velvollisuus huolehtia Suomen avolääkehuollosta, varmistaen sekä lääkkeiden saatavuuden että lääkehoitojen onnistumisen. Suomen lääkehuollon kehittäminen on viimeisen reilun 20 vuoden aikana keskittynyt "lääkehuollon kustannustehokkuuden parantamiseen". Käytännössä tämä on tarkoittanut lääkesäästöjä eri muodoissaan, kuten tukkuhintaleikkauksia, apteekkiveron korottamista, lääketaksan leikkauksia ja yhtenä viimeisimpänä toimenpiteenä biologisten lääkkeiden apteekkivaihtoa. Tämän lisäksi nykyinen hallitus pyrkii hallitusohjelman mukaisesti vapauttamaan itsehoitolääkkeiden myyntiä apteekkien ulkopuolisiin myyntikanaviin, joka osaltaan heikentää apteekkien taloudellista tilannetta ja vaikeuttaa rationaalisen lääkehoidon toteutumista. Apteekkitalouteen ei ole tullut korvaavaa tuloa vähentämään leikkauksien vaikutuksia. **Osa isoista apteekeista, jotka maksavat prosentuaalisesti korkeaa apteekkiveroa, joutuvat tekemään lakisääteisen lääkemyynnin raskaasti tappiolla.** Apteekkikenttä on myös vahvasti polarisoitunut, osa apteekeista kannattaa hyvin, mutta ison osan apteekeista kannattavuus on heikentynyt hälyttävästi hallitusten leikkausten johdosta.

Apteekkitalouteen syntyneitä ongelmia ei ole aiemmilla hallituskausilla otettu vakavasti. Tämän vuoksi olemme olleet pakotettuja osoittamaan poliittisille päättäjille apteekkitalouden juridiset ongelmat. Nykyinen hallitusohjelma velvoittaa kehittämään apteekkiveroa siten, että apteekkien tosiasiallinen kannattavuus huomioidaan. Itse asiassa lait ja EU-tuomioistuimen päätökset velvoittavat tähän.

Olemme vuoden 2024 aikana toimittaneet vastuuministerille ja ministeriöön kaksi EU-laajuista juridista selvitystä (selvitys 1 kesäkuu 2024; selvitys 2 lokakuu 2024) apteekkitalouteen muodostuneista juridisista ongelmista. Alla tärkeimmät huomiot:

1. Suomen apteekkiverosta on muodostunut viime vuosina isoille, paljon lääketaksan kalliita lääkkeitä myyville, apteekeille konfiskatorinen. Apteekkivero rikkoo isoilla apteekeilla näin ollen perustuslain omaisuuden suojaa. Lausunnon kirjoittaja, Suomen yksi johtavista veroasiantuntijoista toteaa seuraavasti: ***"Edellä lausutun perusteella on siten käsitykseni mukaan selvää, että apteekkivero on edellä esitetyn mukaisissa konkreettisissa tilanteissa konfiskatorinen ja se siten rikkoo perustuslain turvaamaa omaisuuden***

suojaa.". Omaisuudensuoja ja vaatimus yhdenvertaisesta kohtelusta lain edessä sisältyvät paitsi käytännössä kaikkien EU:n jäsenvaltioiden perustuslakeihin, myös Euroopan unionin perusoikeuskirjaan ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

2. Suomen apteekit toteuttavat yleishyödyllistä kaupallista palvelutehtävää. Euroopan komission kilpailun pääosasto on kuvannut näitä palveluja markkinapalveluiksi, jotka täyttävät yleisen edun mukaisia tehtäviä ja joille jäsenvaltiot asettavat tästä syystä erityisiä "julkisen palvelun velvoitteita".
    a. **Suomen apteekit suorittavat lakisääteistä yleishyödyllistä palvelua** (tuomioistuimen määrittelemät neljä kriteeriä täyttyvät). Apteekeille on myönnetty erivapaus myydä laissa säädettyjä lääkkeitä (yksin-/erityisoikeus), jolla terveydenhuollon osana toimiva lääkemyynti on haluttu turvata yleishyödyllisenä palveluna.
    b. Vastineeksi tästä erivapaudesta **apteekeille on asetettu palveluvelvoite tarjota apteekkipalveluita markkinoilla noudattaen niitä julkisen palvelun velvoitteita, joilla palvelun tarjoamista säännellään.** Tämä velvoite sotii kaupan vapautta ja vapaata kilpailua vastaan, mutta on "vastiketta julkisen palvelun tehtävän suojelusta ja siihen tuon tehtävän myöntämistoimella liitetystä markkina-asemasta.". Kyseessä on siis eräänlainen "give and take" tilanne, jossa **valtiovalta antaa yleishyödyllistä palvelua toimittavalle yritykselle erivapauksia verrattuna muihin toimijoihin, mutta samalla rajoittaa kyseisten yritysten elinkeinovapautta, jotta yleishyödyllisten palvelujen toteutettavuus varmistetaan parhaiten.**
    c. Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (SEUT) määrää, että "unioni ja jäsenvaltiot huolehtivat kukin toimivaltansa mukaisesti ja perussopimusten soveltamisalalla siitä, että tällaiset palvelut toimivat sellaisten periaatteiden pohjalta ja sellaisin, erityisesti taloudellisin ja rahoituksellisin, edellytyksin, **että ne voivat täyttää tehtävänsä**".
    ==> Suomen voimassaoleva, voimakkaasti regressiivinen lääketaksa yhdistettynä progressiiviseen apteekkiveroon on johtanut, todistetusti, joidenkin apteekkien lääkemyynnin raskaaseen tappiollisuuteen. **Tämä rikkoo SEUT 14 artiklaa, jossa määrätään valtioille velvollisuus turvata yleishyödyllisten palvelujen tarjoajien toimintaedellytykset.**

JOHTOPÄÄTÖKSET:

Apteekkitalouteen kohdistuneet lukuisat säästöt ovat johtaneet tilanteeseen, jossa Suomen apteekkitaloudessa on sekä Suomen perustuslain että EU-oikeuden vastaisia piirteitä. **Apteekkitalouteen tehdyt leikkaukset eri hallitusten toimesta ovat johtaneet siihen, ettei osa apteekeista pysty suorittamaan niille laissa määrättyjä velvollisuuksia, ellei apteekin omistaja maksa osaa apteekin lakisääteisten tehtävien tekemisestä, joko muusta liiketoiminnasta saaduilla tuloilla tai omasta taseestaan. Kyseessä olevat hallituksen lääkesäästöt vaikeuttavat apteekkien tekemän lääkehuollollisen, lakisääteisen, tehtävän hoitamista.**

Apteekkitalouden kokonaisuudistus on mahdollista tehdä siten, että hallituksen aikomat lääkesäästöt voidaan tehdä hallitusti. Alla on konkreettinen, laskettu, apteekkitalouden uudistus, joka ei poissulje hallituksen esityksessä olevia lääkesäästöjä:

- Apteekkivero lasketaan jatkossa liikevaihdon sijaan myyntikatteesta.

- Myyntikate -pohjainen apteekkivero on tasavero (33 %) kaikille apteekeille. Pienimmät apteekit (myyntikate alle 320.000 euroa) ovat vapautettuja apteekkiverosta.

- Apteekkivero kohdistuu lääkemyyntiin, ei ns. vapaisiin kauppatavaroihin.

Tämä uudistus:

- varmistaa nykyisen suuruisen apteekkiverokertymän

- varmistaa maankattavan apteekkiverkon säilymisen

- poistaa epäterveen kilpailun, joka ollut alan sisällä progressiivisen, liikevaihtoon sidotun, apteekkiveron vuoksi.

Kuopiossa 07.11.2024

Jouko Savolainen, FaT, EMBA

Apteekkari

Itä-Suomen yliopiston apteekki